

ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ У РОБОТІ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧА ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Оксана Яструбчак,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
факультету педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: astrubcako@gmail.com

Науковий керівник: **Зоряна Удич,**
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: u-z@ukr.net

Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) базується на комплексному підході до організації освітнього процесу, орієнтованого на забезпечення рівних можливостей для навчання та розвитку кожної дитини. Сутність супроводу полягає у створенні безпечного та підтримуючого освітнього середовища, яке відповідає індивідуальним потребам дитини та сприяє її соціальній адаптації. Основними принципами психолого-педагогічного супроводу є індивідуалізація навчання, толерантність, інтеграція та адаптація. Індивідуалізація передбачає врахування унікальних потреб та здібностей кожної дитини з ООП, що реалізується через індивідуальні програми розвитку (далі – ІПР), які враховують освітні, соціальні та емоційні потреби дитини. Толерантність передбачає відсутність дискримінації та негативного ставлення до дітей з ООП, сприяючи формуванню позитивного клімату в освітньому закладі, де всі учасники навчального процесу підтримують один одного.

Команда психолого-педагогічного супроводу є невід'ємною частиною інклюзивного навчання, оскільки забезпечує комплексну підтримку та допомогу дітям з ООП у процесі навчання та розвитку. До складу команди входять: психолог, корекційний педагог, соціальний працівник, учитель, логопед або дефектолог, кожен із яких виконує специфічні завдання, спрямовані на підтримку дитини. Спільна діяльність членів команди дозволяє створити цілісний підхід до навчання, розробити ефективні методи навчання і взаємодії, сприяти розвитку соціальних навичок, підвищувати мотивацію дитини до навчання та створювати умови для її успішної інтеграції в соціальне середовище. Команда залучає до процесу інклюзії сім'ю, оскільки співпраця з батьками сприяє кращому розумінню потреб дитини, створенню позитивного середовища для її розвитку та забезпеченню ефективності роботи.

Одним із найсуттєвіших викликів у роботі команди психолого-педагогічного супроводу є проблема міжособистісної взаємодії між її учасниками, що може призводити до неузгодженості дій, суперечностей у рекомендаціях і, як наслідок, фрагментарності підтримки дитини з ООП [4]. Високий рівень міждисциплінарної координації та комунікації між фахівцями різного профілю є необхідною умовою для реалізації ефективної ІПР. Водночас на практиці часто спостерігається відсутність цілісного підходу через автономність дій окремих спеціалістів, що знижує результативність роботи команди. Крім того, неузгодженість може виникати через різні бачення проблеми дитини та способів її вирішення, що породжує внутрішні конфлікти в команді.

Ще одним викликом є дефіцит кваліфікованих кадрів, зокрема логопедів, дефектологів, практичних психологів, а також спеціалістів із прикладного аналізу поведінки. Бракує не лише фахівців, але й системи їхньої підготовки до командної діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища [1]. Часто фахівці не мають досвіду спільної роботи з іншими членами команди, що впливає на якість їхньої взаємодії.

Відсутність систематичних міждисциплінарних тренінгів поглиблює цю проблему. Це ускладнює формування дієвої команди, здатної надати дитині всебічну підтримку, що охоплює як навчальні, так і соціально-психологічні потреби.

Нерідко виникає проблема формального залучення батьків до командної роботи. Попри те, що чинне законодавство передбачає їхню участь як рівноправних членів команди супроводу, на практиці батьків залучають лише на етапі погодження документів, що позбавляє команду важливого джерела інформації про індивідуальні потреби дитини [2]. Водночас батьки можуть надати унікальні спостереження щодо поведінки дитини вдома, її емоційного стану, труднощів у спілкуванні та інтересів. Саме це дозволяє команді будувати більш реалістичні цілі ІПР. Для цього необхідно не лише інформувати батьків, а й активно залучати їх до обговорення, слухати їхню думку, формувати довіру.

Серед організаційних труднощів вирізняються недосконалість механізмів моніторингу ефективності роботи команди, недостатнє ресурсне забезпечення, зокрема технічне та методичне, а також низький рівень підготовки адміністрації закладів до створення сприятливих умов для командної взаємодії [3]. Часто відсутні приміщення для індивідуальних занять, немає сучасного діагностичного інструментарію, програмного забезпечення, спеціальних дидактичних матеріалів. Це унеможливорює якісне виконання завдань ІПР і демотивує фахівців.

Серед шляхів подолання зазначених викликів провідним є впровадження моделей командної взаємодії, які передбачають тісну співпрацю спеціалістів, зокрема міждисциплінарної та трансдисциплінарної моделей, що забезпечують спільне планування, обмін досвідом, колегіальне ухвалення рішень і взаємозамінність функцій [4]. Впровадження регулярних методичних об'єднань, міждисциплінарних семінарів, а також командних супервізій може допомогти узгодити підходи, підвищити рівень взаєморозуміння та довіри між членами команди.

Успішні кейси з різних регіонів України свідчать, що систематична командна робота сприяє підвищенню результатів дітей з ООП як у навчанні, так і в соціальній сфері.

Ключовими умовами оптимізації діяльності команди психолого-педагогічного супроводу є: проведення регулярних засідань команди з чітко регламентованим порядком денним; створення системи внутрішньої комунікації, що дозволяє оперативно реагувати на потреби дитини; підвищення рівня професійної підготовки членів команди шляхом участі у спільних тренінгах та семінарах; активне залучення батьків на всіх етапах розроблення й реалізації ІПР [4]. Важливо також налагодити зворотний зв'язок із дитиною, враховуючи її думку, спостереження та реакції в процесі реалізації ІПР.

Таким чином, ефективна діяльність команди психолого-педагогічного супроводу передбачає не лише професійну підготовку фахівців і наявність нормативної бази, але й наявність чіткої командної структури, спільної відповідальності, відкритої комунікації та партнерської взаємодії з батьками, що й дозволяє подолати наявні виклики інклюзивного освітнього процесу. Успішне функціонування такої команди є запорукою не лише якісної освіти, а й соціалізації, особистісного розвитку та реалізації потенціалу кожної дитини з ООП.

Список використаних джерел:

1. Скрипник Т. В. Технологія командної взаємодії в контексті психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2015. № 1. С. 14–19.
2. Кротенко В. І. Психологічний супровід батьків під час навчання дітей в інклюзивних класах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2013. Т. 19, № 24. С. 316–321.

3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2019. 304 с.

4. Удич З. І. Міжособистісна сумісність та спрацьованість членів команди психолого-педагогічного супроводу навчання з особливими освітніми потребами. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 96–106. URL: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-1-12> (Дата звернення: 12.04.2025).